

Start ditt neste kapittel
i Halden kommune

Lärdomar och erfarenheter

Från Interreg-förprojektet KRUT -Kompetens,
resurs, talang

Svinesundskommittén

Interreg

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Nordiska
ministerrådet

VGR

Öresund-Kattegat-Skagerrak

Innehåll

Projektpartnerskap som ligger till grund för huvudprojekt	1
Partnerskapet i ett framtida huvudprojekt består av:	1
Analys av Utbildning Nords metodik	2
Struktur och ägarskap	2
Utbildning och examinering	2
Gränsregional användbarhet	3
Slutsatser utifrån gränsregionen Fyrbodals-Østfolds förutsättningar.....	4
Konceptskisser på kompetensförsörjningsinsatser att testa i ett huvudprojekt ..	5
Konceptskiss 1: Gränsöverskridande kortkurser.....	5
Förväntat mervärde	5
Konceptskiss 2: Gränsregionalt informations- och vägledningsstöd	5
Förväntat mervärde	6
Konceptskiss 3: Branschnära gränsregional yrkesutbildning	6
Förväntat mervärde	6
Konceptskiss 4: Gränsregionala tematiska teammoduler	7
Förväntat mervärde	7

Projektpartnerskap som ligger till grund för huvudprojekt

Genom förstudien har ett nätverk samt relationer med aktörer inom utbildning, arbetsmarknad och kompetensförsörjning etablerats. Projektpartnerskapet i ett framtida huvudprojekt omfattar endast en del av dessa aktörer eftersom fokus legat på de som vill arbeta aktivt med att stärka utbildningars gränsregionala användbarhet. Samtidigt är en av förprojektets slutsatser att det finns mycket att vinna på ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte över gränsen. Därför är målet att i ett framtida huvudprojekt fortsätta arrangera mötesplatser för en bredare målgrupp än projektpartnerskapet i syfte att bygga starkare relationer och öka kunskapsutbytet på tvärs av gränsen i Fyrbodalen – Östfold.

Partnerskapet i ett framtida huvudprojekt består av:

Svinesundskommittén	Kompetens som projektägare och projektledare. Stort gränsöverskridande nätverk i Fyrbodalen-Östfold. Politisk förankring genom styrelsen.
Campus Strömstad	Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, genomförandeorganisation. Expertkunskap inom den gymnasial utbildning.
Validering Väst	Expertorganisation inom validering av kompetens.
Yrkeshögskolan i Arvika	Erbjuder yrkeshögskoleutbildningar, genomförarorganisation. Arvika -Kongsvinger har ett mer etablerat utbildningssamarbete som regionen Fyrbodalen – Östfold kan lära av.
Campus Kongsvinger	Erbjuder fagskole och universitetsutbildningar, genomförarorganisation. Arvika -Kongsvinger har ett mer etablerat utbildningssamarbete som regionen Fyrbodalen – Östfold kan lära av.
Grensekomiteen ARKO	Kompetens som projektägare och projektledare. Stort gränsöverskridande nätverk i Innlandet - Värmland. Politisk förankring genom styrelsen.
Komptenseforum Östfold	Expertkunskap och kontaktvägar in i det norska kompetens- och utbildningssystemet.

Analys av Utbildning Nords metodik

Struktur och ägarskap

Utbildning Nord är en samnordisk utbildningsanordnare. De erbjuder yrkesutbildningar riktade mot den finska, norska och svenska arbetsmarknaden. Det unika med verksamheten är att möjligheten att examinera studerande i enlighet med samtliga tre länders utbildningssystem.

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten, bildad av regeringarna i Finland, Norge och Sverige, äger Utbildning Nord som huvudsakligen finansieras gemensamt av regeringarna. I styrelsen sitter representanter på regerings- och myndighetsnivå. Verksamheten regleras genom en fyraårig mellanstatlig överenskommelse.

Denna nationella förankring samt ägarskap saknas i gränsregionen Fyrbodal-Östfold och motsvarande mellanstatliga struktur bedöms inte vara genomförbar i vår kontext. Förutsättningarna för initiativ, ansvar och finansiering skiljer sig därmed från Utbildning Nord. Genomförbarheten av en gränsregional utbildningsmodell är därför i högre grad beroende av att lokala och regionala aktörer upplever ett tydligt mervärde av samverkan, eftersom det saknas en gemensam nationell styrning som driver utvecklingen.

Utbildning Nord verkar dessutom huvudsakligen inom ramen för statligt styrda arbetsmarknadsutbildningar. Rekryteringen sker via Arbetsförmedlingen, NAV och den finska motsvarigheten från hela Sverige, Finland och Norge, i Norge med tyngdpunkt på de nordliga fylkena. Antalet studerande från respektive land styrs av hur stor andel av finansieringen respektive land bidrar med. Därutöver bedrivs samarbete med gymnasieskolan i Övertorneå.

I Fyrbodal-Østfold ligger det etablerade partnerskapets mandat och genomförandekapacitet främst inom vuxenutbildning på gymnasial och eftergymnasialnivå. De kompetensförsörjningsinsatser som utvecklas i vår gränsregion måste därför fungera inom ramarna för denna typ av utbildning. Bland annat är dessa utbildningar mer öppna och sökbara av en bredare målgrupp tillskillnad från arbetsmarknadsutbildningar där man måste vara inskriven hos Arbetsförmedlingen/NAV.

Utbildning och examinering

De utbildningar som startas på Utbildning Nord utgår från att två av de tre länderna har rapporterat om ett behov av den aktuella kompetensen. Till skillnad från Utbildning Nord saknas i Fyrbodal-Østfold en gemensam beslutsinstans med mandat att fastställa och dimensionera utbildningar utifrån ett samlat gränsregionalt behov. I stället styrs uppstart och dimensionering av utbildningar utifrån regionala kompetensbehov i respektive land. Eventuell samordning utifrån kompetensbehov på andra sidan gränsen sker på frivillig

basis. Den kartläggning som genomförts inom ramen för förprojektet indikerar att Fyrbodalen och Østfold i många fall har liknande kompetensbehov. Detta pekar på att det finns strukturella förutsättningar för samordnad dimensionering och uppstart av vissa yrkesutbildningar i gränsregionen, även om beslutsmandatet fortsatt ligger på nationell, regional eller kommunal nivå.

Som huvudregel examineras studerande mot det land som finansierar utbildningsplatsen även om Utbildning Nord i teorin har möjlighet att examinera eleven mot flera länder. Examinationen är således nationellt förankrad, även om utbildningen genomförs i en gränsregional kontext. Undantag kan göras i de fall en studerande på förhand vet att kompetensen ska användas i ett annat av de tre länderna.

Med det mandat och den genomförandekapacitet som finns i Fyrbodalen–Østfold finns inte möjlighet att erbjuda yrkesutbildningar fullt anpassade till de båda ländernas läroplaner på samma sätt som Utbildning Nord kan. Inte heller finns det möjlighet att erbjuda examinering mot andra utbildningssystem än det vars land utbildningen genomförs i. Den regionala modellen behöver utformas med fokus på information och kompletterande moment snarare än genom att kunna erbjuda yrkesutbildningar som exakt svarar mot respektive lands läroplaner. Den kommer dessutom att ha en annorlunda målgrupp eftersom det handlar om vuxenutbildningar snarare än arbetsmarknadsutbildningar.

Gränsregional användbarhet

Även om utbildningarna leder till olika nationella examina framhåller Utbildning Nord att skillnaderna mellan dem i många fall är relativt små. Detta innebär att den faktiska yrkeskompetensen i många fall är överförbar, även om den formella examen är nationellt förankrad. I dessa fall påverkas rörligheten främst av kunskap och administrativa hinder kopplat till att arbeta i ett annat land. Samtidigt finns yrkesområden där regelverken skiljer sig åt i större utsträckning. Det kan handla om nationellt reglerade yrken eller branschreglerade yrken. För reglerade yrken är det i större utsträckning kopplat till nationella regelverk, formella behörighetskrav, certifiering och krav på validering.

Mot bakgrund av detta finns ett behov av att systematiskt identifiera vilka yrken som omfattas av reglerade kompetenskrav samt analysera om hindren är juridiska, administrativa eller branschspecifika. Ett framtida huvudprojekt bör därför differentiera sina insatser beroende på yrkesområde, med fokus på informations- och kompletteringsinsatser där rörligheten redan är möjlig, och fördjupad analys samt påverkan där regelverken utgör faktiska hinder. Sammantaget indikerar analysen att hinder för rörlighet i många fall är mindre kopplade till utbildningarnas innehåll och mer till hur kompetensen erkänns och förstås över landsgränsen.

Samtliga studerande vid Utbildning Nord genomgår en kurs i nordisk yrkeskunskap, där de får kunskap om likheter och skillnader i yrkesutövning mellan länderna. Kursen omfattar även arbetskultur, regelverk och andra nationella särdrag. Detta framstår som den mest direkt överförbara delen av Utbildning Nords modell och kan fylla en viktig funktion i att synliggöra möjligheterna att använda sin behörighet i hela gränsregionen. Implementering av en regional variant av nordisk yrkeskunskap utgör en möjlig konkret åtgärd för att stärka den funktionella rörligheten.

Slutsatser utifrån gränsregionen Fyrbodol-Østfolds förutsättningar

En regional utbildningsmodell i Fyrbodol-Østfold kan inte replikera Utbildning Nords institutionella struktur. Förutsättningar och behov ser allt för olika ut. Framför allt skiljer sig strukturen åt kopplat till finansiering och det formella uppdraget att erbjuda utbildningarna.

Det är däremot möjligt att inspireras av och dra lärdomar från Utbildning Nords modell. Till exempel kommer behovet av samverkan mellan aktörer på tvärs av gränsen vara större i gränsregionen Fyrbodol-Østfold eftersom utbildningarna inte har sitt ursprung ur ett tydligt, gemensamt och övergripande mandat.

Erfarenheten från Utbildning Nord visar också att förutsättningarna för gränsregional rörlighet varierar mellan yrkesområden. Konsekvensen blir att framtida insatser behöver differentieras beroende på om hindren främst är informationsrelaterade eller regelverksstyrda.

Tyngdpunkten i utbildningsmodeller för gränsregionen Fyrboal- Østfold bör därför ligga på att identifiera hur den funktionella rörligheten kan stärkas på existerande utbildningar snarare än att utforma utbildningar utifrån de båda ländernas läroplaner. Detta kan åstadkommas genom exempelvis nordisk yrkeskunskap, identifiering av kompetensglapp mellan utbildningar i Norge och Sverige som kan fyllas samt genom att erbjuda till exempel certifiering för båda länderna.

Utvecklingen av en gränsregional utbildningsmodell med inspiration från Utbildning Nord behöver vara stegvis och projektbaserad, med fokus på att bygga tillit, gemensam förståelse och fungerande utbildningsformer innan mer formaliserade strukturer kan övervägas. Ambitionen i ett första skede är inte att etablera en permanent gemensam utbildningsstruktur, utan att utveckla, testa och utvärdera modeller för gränsregional samordning som på sikt kan ligga till grund för mer formaliserade gränsöverskridande lösningar.

Konceptskisser på kompetensförsörjningsinsatser att testa i ett huvudprojekt

Konceptskiss 1: Gränsöverskridande kortkurser

Konceptet bygger på insikten från studiebesöket hos Utbildning Nord om att innehållet på många yrkesutbildningar är i stort sett likvärdig. Det som begränsar rörligheten på tvärs av gränsen är mindre skillnader i regelverk, certifieringskrav eller behov av mindre kompletteringar. Konceptet bygger även på principen om att utgå från delade kompetensbehov.

Tanken är att utgå från utbildningsinstansernas ordinarie yrkesutbildningar vilka bygger på krav från ett av ländernas utbildningssystem. I stället för att anpassa utbildningen till två länders utbildningssystem läggs fokus på att identifiera mindre insatser som kompletterar den ordinarie utbildningen så att den ger behörighet på båda sidor av den norsk-svenska gränsen. Identifierade insatser erbjuds som korta, valbara kompletteringskurser inom ramen för ordinarie utbildning. Det kan handla om att erbjuda nödvändig certifiering, fylla ett mindre kompetensglapp kopplat till specifika moment eller att hjälpa eleven med validering av kompetens.

Urval av yrkesutbildningar sker utifrån gemensamma kompetensbehov i Fyrbodalen–Østfold samt förväntad genomförbarhet, det vill säga utbildningar där det är möjligt att med mindre insatser öka den gränsregionala användbarheten.

Förväntat mervärde

Konceptet bidrar till att stärka den funktionella rörligheten på arbetsmarknaden genom att:

- Identifiera och minska konkreta kompetensglapp
- Göra befintliga utbildningar mer relevanta i en gemensam arbetsmarknadsregion

Konceptskiss 2: Gränsregionalt informations- och vägledningsstöd

Konceptskissen bygger på konceptet nordisk yrkeskunskap vilket är en kurs Utbildning Nord inkluderar i alla sina utbildningar. Nordisk yrkeskunskap kan anpassas efter olika yrkesutbildningar och omfatta allt från skillnader i yrkesutövande, arbetskultur till vägledning kring arbetsmarknaden på andra sidan gränsen och behov av eventuell komplettering eller validering. Modellen bygger på att utveckla ett strukturerat och målgruppsanpassat informations-

och vägledningsmaterial kopplat till utvalda yrkesområden i syfte att motivera och underlätta rörlighet på den gemensamma arbetsmarknaden.

Utöver kursen i nordisk yrkeskunskap riktad mot elever så behöver även kunskapen höjas bland studie- och yrkesvägledare. Därför kan motsvarande material även tas fram till dem. Detta gör att de får bättre möjligheter att synliggöra den gränsregionala arbetsmarknaden för eleverna.

Ofta begränsas rörligheten på den gemensamma arbetsmarknaden mer av bristande kännedom om vilka möjligheter som finns, hur man söker jobb och vad man ska tänka på när man jobbar på andra sidan gränsen än av att utbildningen inte ger behörighet att jobba på tvärs av gränsen.

Förväntat mervärde

Konceptet bidrar till ökad rörlighet på den gemensamma arbetsmarknaden genom att:

- Minska osäkerhet kring arbete över gränsen
- Öka individens handlingsförmåga och synliggöra den gemensamma arbetsmarknadens möjligheter.

Insatsen kräver inte förändringar i nationell lagstiftning eller utbildningssystem och kan därför implementeras inom befintliga strukturer.

Konceptskiss 3: Branschnära gränsregional yrkesutbildning

I Strömstad har den kommunala vuxenutbildningen i nära samarbete med branschen utvecklat en tulladministratörsutbildning. Utbildningen utgår från läroplanen för handel och service på yrkesgymnasial nivå men har anpassats för att svara mot tull-branschens specifika kompetensbehov. Detta koncept för utveckling av gymnasiala yrkesutbildningar på vuxennivå kan utökas genom att utgå från gemensamma kompetensbehov i gränsregionen Fyrbodal–Østfold och inkludera arbetsgivare från båda sidor av gränsen.

Utgångspunkten är att det finns ett gemensamt kompetensbehov samt intresse från arbetsgivare i båda länderna där kraven på kompetens går att uppfylla inom ramen för nationella läroplaner. Utbildningsinstanser kan då ta emot elever från båda sidor av gränsen som efter utbildningen kan vara verksamma på den gemensamma arbetsmarknaden.

Arbetsgivarna bidrar till att identifiera vilka kompetenser som behövs, säkerställa att utbildningen är relevant på arbetsmarknaden samt dialog kring krav och standarder.

Förväntat mervärde

Genom att kombinera behovsstyrning, arbetsgivarengagemang och regelverksanalys adresserar modellen både matchningsutmaningar och

rörlighetshinder. På sikt kan modellen bidra till mer samordnade, branschnära och gränsöverskridande utbildningslösningar i Fyrbodal–Østfold och därigenom stärka den sociala infrastrukturen genom förbättrad matchning, ökad rörlighet och mer effektiv kompetensförsörjning.

Konceptskiss 4: Gränsregionala tematiska teammoduler

Konceptet bygger på att två utbildningsinsatser samarbetar genom att erbjuda existerande tematiska utbildningsmoduler på båda sidor av gränsen.

Utgångspunkten är insikten att många utbildningar är relativt lika varandra och ger behörighet att arbeta på båda sidor av gränsen samt att stora delar av den norsk-svenska gränsregionen är glesbefolkad och omfattar stora områden. I dessa fall finns det mycket att vinna på att utbildningsinstanser samarbetar kring utbildningar och erbjuder dem på båda sidor av gränsen.

Utbildningsinstanserna som samarbetar behöver inte bygga kompetens och lägga resurser på att utveckla och erbjuda en utbildning som samarbetspartnern redan erbjuder på andra sidan gränsen. Detta innebär högre resurseffektivitet och ett större utbildningsutbud för eleverna.

Syftet är att bredda utbildningsutbudet i gränsregionen och samtidigt bättre möta gemensamma kompetensbehov genom att göra delar av befintliga utbildningar tillgängliga över nationsgränsen.

Konceptet bygger på idén att tematiska moduler kan fungera som flexibla och resurseffektiva byggstenar i en gränsregional utbildningsstruktur.

Förväntat mervärde

Konceptet bidrar till att bredda utbildningsutbudet för elever i gränsregionen, skapa mer flexibla och tematiskt inriktade utbildningsinslag, möjliggöra resurseffektiv samverkan mellan utbildningsanordnare och stärka kopplingen mellan utbildning och gemensamma kompetensbehov. Genom att arbeta med moduler snarare än hela utbildningar minskar trösklarna för samverkan och anpassning över gränsen.

På sikt kan modellen bidra till en mer sammanlänkad utbildningsstruktur i gränsregionen, där utbildningsanordnare kompletterar varandras utbud genom tematiska moduler snarare än parallella utbildningar. Detta stärker den sociala infrastrukturen och ökar flexibiliteten i kompetensförsörjningen.